

Een klusje hier, wat wieden daar

Twee prachtboeken, van Penelope Lively en van Pia Pera, over de tuin als vriend

YOLANDA ENTIUS

Pia Pera
Ik heb het de tuin
nog niet verteld

Vert. Jan van der Haar
Cossee; 256 blz. € 21,99

Haven't Told My Garden
Yet, luidt de opening van een gedicht van Emily Dickinson over de naderende dood. Het werd de titel van het laatste boek van Pia Pera, de Italiaanse schrijver en vertaler (uit het Russisch). Op een dag zal de tuinman er niet meer zijn. "Opeens zal hij iedere zorg staken. De natuur wordt weer de enige kracht, beëindigt de dialoog tussen mens en landschap zoals vervat in de tuin, de meest vluchtige der kunsten." En die arme tuin weet van niets, want 'ik heb het de tuin nog niet verteld'.

De nog geen zestigjarige Pera lijdt aan ALS en moet afscheid nemen van het leven, van haar hond Vlekkie, van de tuin, van de beweeglijke persoon die ze ooit was. Het ene moment bereidt ze zich voor op de dood (een zelfgekozen dood in een levenseindekliniek in Zürich?), het volgende vertrouwt ze op haar genezing, want waar een oorzaak is (disharmonie door elektro-

men om haar, net als de tuin, met hand- en spandiensten bij te staan. Er moet voor Pera gezorgd worden, als voor de tuin die, omdat zij er niet voor zorgt, steeds minder van haar is. Al lens lijkt de stroom tot rust te komen. Pera's vermogens nemen af, de angst neemt toe. Ze is bang om afhankelijk te zijn, te stikken, om te sterven, maar ook om 'dit boek af te maken'.

Wat begon als een boek over 'de tuinman en de dood' veranderde in een *journal*, en eindigt in contemplatie. Pera ontpopt zich tot een woestijnvader die haar eigen ziel probeert te vangen. Heeft ze het allemaal wel goed gedaan? Hoe zit het met haar obsessie voor een eenvoudig leven? Had ze niet vaker ja moeten zeggen op een buitenissig voorstel?

Er rest haar niets, dan "deze trillende ziel, die vreest dat ze alles verkeerd heeft gedaan, zo veel mogelijk omarmen." De liefde voor haar tuin flakkert op, voor een roos, bloeiend gras, een solitaire blauwe regen die ze op stam heeft gezet. Het is voorjaar, het 'leven dringt' en zij moet het laten gaan. En dan schrijft ze: "hier stop ik. Wat ik voor me heb, gaat moment voor moment. Eindelijk uit de narratieve ontwikkeling stappen." Mooi hoor. <<

magnetische velden, verkeerd voedsel, of een fout ingeslagen weg?), is een oplossing.

Ze wordt heen en weer geslingerd tussen hoop en wanhoop, aanvaarding en verzet. Ze zoekt haar heil bij stamceltherapie, maar ook, vaak tegen beter weten in, bij iedere alternatieve genezer die haar maar wordt aangeraden door vrienden of lotgenoten. De kwakzalvers worden met even veel hartstocht opgehemeld als verketterd. Pera beseft hoeveel kostbare tijd ermee zoet gaat. Maar ja, ze doet alles om haar 'vermogen tot genezing te verbeteren'.

Dat klinkt zweverig. Maar is het niet. Daarvoor is Pera te concreet, kent ze zichzelf te goed, is haar geest te kritisch en haar taal te precies. In helder, mooi door dichter Jan van der Haar vertaald proza neemt ze ons mee in haar twijfel, haar analyse, haar blik op haar tuin, haar relatie tot vrienden, ouders, en haar tuinman Giulio. Vroeger stond ze er uit moralisme op alles zelf te doen. "Nu, als patiënt, kan ik stiekem genieten van een ethisch verdacht privilege." Onverdeeld gelukkig is ze daar overigens niet mee, want 'een van de onaangenaamste aspecten van de ziekte is dat je eenzaamheid kwijt bent'. Ze gaat in dialoog met andere schrijvers en denkers onder wie Socrates, >>

Er rest haar
niets dan deze
trillende ziel
zoveel mogelijk
te omarmen

de Russische theoloog en wiskundige Pavel Florenskij, en filmer en schrijver Derek Jarman, ontwerper van Prospect Cottage, de tuin waar hij zich, voor zijn dood (hij had aids) in terugtrok. Hij ging haar, zou je kunnen zeggen, voor. Ook Pera komt nauwelijks de deur meer uit. "Ik werk en schrijf en leef tussen de bedrijven door, alles daaromheen is onderhoud."

Als een rivier meandert het boek, een dagboek zonder tijdsaanduiding – we maken aan de hand van de tuin op welk seizoen het is – langs alles wat Pera bezighoudt, en dat is veel. De ene keer word je getroffen door een beeldschone omschrijving van een winterheliotrop die je niet hoeft te kennen om hem zó voor je te zien 'met die eigenaardige bloeiwijzen die lijken op bossen varkensharen kwastjes', de andere keer door een observatie over de alledaagse routine in de tuin: "een klusje hier, eentje daar, terwijl je al wandelend aan iets anders denkt, ronddoelt op zoek naar verrassingen die elke dag in petto heeft." Ja, zo gaat dat. Voor Pera niet meer.

Bitter is ze niet. "Als ik langzaam loop, zie ik ook meer." Ondertussen wordt er aan het huis gebouwd, want Giulio gaat er zijn intrek ne-